

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esityksen yleisiä tavoitteita ja päämääriä ovat mm. tehokkuuden lisääminen, laadukkaiden julkisten palvelujen turvaaminen, alueellisen elinvoiman ja yrittämisen edellytysten vahvistaminen sekä pienten ja keskisuurten yritysten osallistumisedellytysten lisääminen. Nämä kaikki ovat kannatettavia tavoitteita.

Esityksessä valituilla keinoilla ja toteutustavoilla ei ole kuitenkaan nähtävissä olevia vaikutuksia asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Sen sijaan Alajärven kaupungin näkökulmasta ko. muutos tulisi aiheuttamaan merkittävässä määrin hallinnollista työtä, palvelu-tason laskua, palveluiden järjestämisen vaarantumista sekä lisäkustannuksia tässä lausunnossa esitetyllä tavalla.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen valmisteluun liittyvät tavoitteet ovat kannatettavia, mutta esitetyt muutokset eivät edistä annettujen tavoitteiden toteutumista. Ehdotukset eivät juurikaan tuo muutosta siihen, kuinka Alajärven kaupungissa on käytännössä toteutettu hankintoja nykyisen lainsäädännön puitteissa. Hankintalain 125 §:än esitetty muutos lisäisi merkittävästi hankintayksiköiden kustannuksia ja hankintaprosessin ajallista kestoa tilanteissa, joissa tarjouskilpailussa on saatu vain yksi tarjous

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hankintalain 65 §:än (markkinakartoitus) esitetty muutos on selkeyttävä ja kannatettava. Hankintayksikköjen etuna on kaikenlaisen vuoropuhelun ja markkinantuntemuksen parantaminen hankinnan valmistelun aikana. Käytännössä Alajärven kaupungin hankinnoissa tätä tehdään jo laajasti hankinnan koosta riippumatta.

Hankintalain 75 §:än (EU-kynnysarvon ylittävien hankintojen jakaminen osiin) esitetty muutos on jokseenkin kannatettava. Alajärven kaupunki on käytännössä aina jakanut EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat tarkoituksenmukaisesti kokonaisuuksiin. Esitetty perusteluvelvollisuus hankinnan jakamatta jättämisestä lisää hallinnollista taakkaa (hallintokustannuksia) silloin, kun hankinta ei ole jaettavissa osiin.

Hankintalain 124 §:än esitetty (hankintakertomukseen annettavat tiedot) muutos lisäisi ns. hallinnollista taakkaa (hallintokustannuksia) sekä myös välillistä suunnittelu- yms. työtä kaikissa hankintayksiköissä. Pidemmällä aikavälillä esitettyä muutosta tulaisiin hankintalain 146 §:n rajoituksista huolimatta käsittelemään hankintaoikaisuissa ja muutoksenhauissa, mikä aiheuttaa suoria ja välillisiä kustannuksia.

Hankintalain 125 §:än esitetty muutos, joka velvoittaisi hankintamenettelyn keskeyttämiseen tietyissä tilanteissa, on tavoitteeltaan ymmärrettävä, mutta on käytännössä erittäin hankala ja hankintayksiköiden kustannuksia merkittävästi lisäävä. Mikäli hankintamenettely jouduttaisiin aina keskeyttämään, ellei tarjouksia ole yhtä useampaa, sama tarjoaja todennäköisesti valittaisiin uudessa kilpailussa mutta korkeammalla hinnalla. Lisäksi hankintayksikön vahingoksi jäisivät uuden tarjouskilpailun järjestämisen kustannukset sekä siihen käytetty aika. Tarjousten saamisen puute saattaa hyvin harvoissa tapauksissa johtua hankintayksiköiden hankintaosaamisesta, mutta pääosin se johtuu alueella toimivien yritysten puutteesta ja siitä, että tarjoajia ei vain ole. Esimerkiksi kaupungin lumenauraus on jaettu 15 eri alueeseen ja näistä 13 alueen osalta saatiin vain yksi tarjous.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Alajärven kaupunki viittaa edellä lausuttuun. Hankintalain 65 §:än esitettyä muutosta lukuun ottamatta keinot eivät ole sopivia tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Alajärven kaupunki ei kannata sidosyksiköiden käytön rajoittamista koskevaa esitystä esitetyssä muodossaan. Esitys ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kuten Kuntaliitto on tuonut esiin, esitetty muutos koskisi lähes kahtasataa hankintalain mukaista sidosyksikköä, joiden toimintaan ei nykyisellään olisi mitään syytä puuttua ja joiden toimintaa ei ole Kuntaliiton käsityksen mukaan pidetty ongelmallisena. Esitetty vä-himmäisomistusprosentti johtaa

alle kymmenen omistajan yhtiöissä täysin epätarkoituksenmukaisiin omistusosuuksien myynteihin omistajien kesken, eikä syntyvillä kustannuksilla saavuteta mitään käytännön hyötyä. Uudistuksen hyödyt ovat epäselvät ja epäsuhdassa palveluiden uudelleenjärjestelyistä aiheutuvaan työhön ja kustannuksiin.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Alajärven kaupungin osalta muutoksen vaikutuksia on arvioitu kolmen toimialan osalta; 1) ict/taloushallinto/tietosuojapalveluiden, 2) elinkeinopalveluiden ja 3) jätepalveluiden osalta.

1. Ict/taloushallinto/tietosuojapalvelut: Alajärven kaupunki ostaa ict-palvelut, talous-hallinnon palvelut sekä tietosuojavastaavan palvelut sidosyksiköltään Järvinet Oy:ltä. Järvinet Oy on 16 eri organisaation (kunnat, kuntayhtymä, hyvinvointialue) omistama osakeyhtiö. Yhtiö tarjoaa omistajilleen ammattitaitoiset ict- ja taloushallinnon palvelut.

Esitetyn lainsäädäntömuutoksen johdosta toiminta ei voisi jatkua nykyisellään. Mahdollista olisi, että omistajien määrää vähennettäisiin. Tämä tarkoittaisi osakkaiksi jäävien organisaatioiden osalta sitä, että joko palveluiden hinnat tulisivat volyymin pienenemisen johdosta nousemaan tai palveluiden taso esimerkiksi eri asiantuntijoiden vähentämisen vuoksi laskemaan. Mikäli kyseiset palvelut otettaisiin kaupungin omaksi toiminnaksi, tulisi palvelutaso laskemaan. Tämä johtuisi siitä, että kaupungilla ei olisi yksin mahdollista palkata yhtä laajasti eri alojen asiantuntijoita, kuten kunnilla yhdessä yhteisen sidosyksikön kautta on ollut (sijaisjärjestelyt, henkilöstön koulutus ym.).

Lainsäädäntömuutoksen johdosta vuosien aikana rakennettua yhteistyötä jouduttaisiin purkamaan. Yhteistyön ulkopuolelle jäävien kuntien tulisi olemaan erittäin vaikea löytää asiantuntevaa työvoimaa ja tietyissä asiantuntijatehtävissä yksittäisen kunnan tarve on pakottava mutta määrältään vähäinen. Esimerkiksi tietosuojavastaavan palveluiden osalta yhden asiantuntijan työpanoksen jakaminen usean kunnan kesken on toiminut hyvin, mutta jatkossa osa saattaisi jäädä ilman yhteistä palvelua.

2. Elinkeinopalvelut: Alajärven kaupunki ostaa elinkeinopalvelut sidosyksiköltään Järvi-Pohjanmaan Yrityspalvelut Oy:ltä (JPYP). Elinkeinoyhtiö JPYP:n omistavat 5 kuntaa ja 20 yritystä.

Lakimuutoksen johdosta kuntien omistusosuuksia elinkeinoyhtiössä jouduttaisiin vähäisissä määrin muuttamaan sekä yritysten osuudet lunastamaan. Muutos aiheuttaisi hallinnollista työtä ja lisäkustannuksia.

3. Jätepalvelut: Kaupungin jätehuollosta vastaa seudun kuntien omistama Millespakka Oy. Millespakka Oy:n omistukset on nyt jaettu asukaslukujen suhteessa. Tällä hetkellä vain kolme kuntaa omistaa yli 10 %:n. Mikäli lakimuutos toteutuu suunnitellusti, yritys olisi teoriassa uudelleenjaettavissa, mutta käytännössä vaatisi, että vajaan 700 asukkaan Lestijärven ja reilu 9000 asukkaan Alajärven pitäisi pystyä si-tomaan yhtä paljon omistusta ja myös vastaamaan yhtä isoina

osuuksina mahdollisista riskeistä. Tämä ei ole käytännön näkökulmista realistista. Todennäköisin vaihtoehto esityksen toteutuessa olisi, että kuntien omistama jätehuoltoyritys jouduttaisiin pilkkomaan osiin ja iso osa jätehuollon järjestelyistä jouduttaisiin aloittamaan kuntakohtaisesti alusta.

Yhteistyö on mahdollistanut kuntien välisen yhteistyön niin, että jätehuollon vaatimuk-sia on pystytty toteuttamaan säädösten mukaisesti – yksittäisillä kunnilla ei välttä-mättä olisi riittänyt resursseja vaatimusten toteuttamiseen riittävällä tasolla ympäristön- ja terveydensuojelun edellyttämällä tavalla. Mikäli jätehuoltoa jouduttaisiin to-teuttamaan kuntakohtaisesti, mm. seuraavat näkökulmat tulevat aiheuttamaan haas-teita:

- Jätehuoltoinfra ei ole tasaisesti kunnille jakautunut, esim. alueen ainoa jätekeskus/kaatopaikka toimii tällä hetkellä Alajärvellä ja vastaavaa palvelua ei ole muissa toiminta-alueiden kunnissa. On epäselvää, miten jatkossa esim. kaatopaikoille päätyvät jätteet voitaisiin käsitellä.
- Jätteiden jatkokäsittelyn vaihtoehdot ovat rajalliset. Esim. monet jätteen-polttolaitokset ovat kuntaomisteisten jäteyhtiöiden omistamia ja sama sääntely vaikuttaisi niihinkin. On täysin epäselvää, ketkä ja millä säännöillä voisivat käyttää jatkossa olemassa olevaa jätteenpolttokapasiteettia ja mi-tä tehdään niille jätteille, joille ei vastaanottajaa löydy.
- Investointeja on tehty vuosien mittaan tarveperusteisesti eri kuntiin. Kunkin kunnan osuus niistä olisi hankala arvottaa niin, että osuuksien uusjako pys-tyttäisiin luotettavasti ja tarkoituksenmukaisesti toteuttamaan, mikäli jä-tehuoltoyritys haluttaisiin pilkkoa. Lisäksi, mikäli kaikkea nyt käytettävissä olevaa infraa/kalustoa ei jatkossa voisi käyttää, se lisäisi yksittäisten kun-tien kustannuksia, kun nykyiset rakenteet/varusteet jouduttaisiin korva-maan uusilla/omilla vastaavilla.
- Tällä hetkellä kaikille tuottajavastuun alaisille jätteille ei ole vastuutahoilta saatu lavoja/keruupisteitä, vaan esim. SER-romuja siirretään jäteyhtiön toimesta sovittuihin keruupisteisiin. Tuottajayhteisöt eivät ole olleet haluk-kaita tarjoamaan lavoja kohteisiin, joissa jätettä syntyy vähäisiä määriä. Lain mukaan jätettä on kuitenkin kerättävä.
- Edellinen jätelain muutos lisäsi kuntien vastuulle uusia jätekeräilyjä, mm. pakkausjätteiden kiinteistökohtaisen keruun, sekä siirsi osan aiemmin yrit-täjien vastuulla olleesta biojätteen keräilystä kuntien vastuulle. Edes koko Millespakka Oy:n toiminta-alueella erilliskerättävien jätteiden keruusta ei ole tullut kuin 1–2 todellista ja hinnaltaan kohtuullista tarjousta. Vastaavien keräilyjen toteuttaminen yksittäisen kunnan alueella ei ole järke-vää/kannattavaa yrittäjien näkökulmasta ja on mahdollista, että palvelua ei tarjottaisi lainkaan. Lisäksi näiden erilliskerättävien jätteiden määrä on niin vähäinen, että yksittäisen kunnan jätekeruu ja jätteiden toimittaminen Mil-lespakan näkökulmasta etäällä sijaitseviin terminaaleihin olisi todella teho-tonta. Jopa tavanomaisen jätteen keruussa on nähtävissä viitteitä, että kun-takohtaisesti toimivat yrittäjät eivät enää halua tuottaa kaikkia palveluita.
- Muutos toisi haastetta kunnissa olevalle yritystoiminnalle. Alueella ei ole vapaata jättepalvelukapasiteettia tarjolla joko lainkaan tai pienyrittäjälle sopivaan hintaan. Erityisesti vaarallisten jätteiden keruuta tarjotaan alueellamme huonosti. Jo nykyisen sääntelyn mukaan yrittäjien jätehuolto on vaikeutunut ja vielä pienempiin kokonaisuuksiin pilkottuna vaikeutuu entisestään.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Kts. edellisen kysymyksen vastaus. Alajärven kaupunki ei ole tehnyt vielä linjauksia mahdollisista tulevista toimenpiteistä

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Esitetystä lakimuutoksesta ei seuraisi taloudellisia hyötyjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat ovat ehdottomasti liian lyhyitä.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Toimenpiteet vaihtelevat toimialoittain. Toiminnan suunnittelu, neuvottelut ja tarvittavat hallinnolliset muutokset vievät aikaa.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Toimialoilla, kuten jätehuolto, omistusvaatimus ei ole toteutuskelpoinen ja muilla toimialoilla omistusvaatimus ei ole tarkoituksenmukainen.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Ei vastaa. Sidosyksikkönä toimivat yhtiöt ovat tärkeitä kaupungin varautumisen näkökulmasta, koska palveluita tulee tuottaa myös tilanteissa, joissa se ei olisi yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa. Sidosyksiköiden käytön rajaaminen on yhteydessä varautumisen ja huoltovarmuuden kysymyksiin. Markkinaehtoisten palveluntarjoajien saatavuus vaihtelee alueittain, ja loppukädessä kaupungilla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös tilanteissa, joissa markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Alajärven kaupungin hankinnoissa rikosrekisteriotteet pyydetään kaupungin käytössä olevan hankintaohjelman kautta. Niiden toimittaminen hankintayksikölle on työllistänyt enemmän tarjoajia.

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

Muutos keventäisi hallinnollista taakkaa vähäisessä määrin.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Hankintalain sanamuoto on ollut hieman epäselvä nykymuodossaan, mutta kaupungin käsityksen mukaan velvollisuus jälki-ilmoituksen julkaisemiseen on ollut jo olemassa.

Muut huomiot

Alajärven kaupunki on tässä lausunnossa tarkastellut vaikutuksia kolmen toimialan osalta. Muiden toimialojen osalta vaikutuksia ei ole arvioitu, mutta on oletettavissa, että myös muilla toimialoilla uudistus tulisi aiheuttamaan huomattavia hankaluuksia (esim. työterveyshuolto).

Alajärven kaupunki toteaa, että kaupungin näkemyksen mukaan uudistuksella ei tavoiteta sille asetettuja tavoitteita. Uudistuksen ei-toivotut vaikutukset tulisi huomioida tulevassa sääntelyssä.

Matintupa Henna
Alajärven kaupunki